

Naturvårdsverkets ärendenr:
NV-00402-20
VERKSAMHETSBERÄTTELSE
för naturum Vattenriket

Verksamhetsberättelse för naturum Vattenriket År 2019

Under våren invigdes Årumsspången och Utemuseum Årummet. Foto Patrik Olofsson/N

BESÖKSADRESS: Naturumsvägen 2
POSTADRESS: 29180 Kristianstad
TEL: 044-132330
E-POST: naturum@kristianstad.se
INTERNET: www.vattenriket.kristianstad.se
FACEBOOK: naturum Vattenriket

SAMMANFATTNING	3
INLEDNING	5
1. SYFTE	5
1.1. Lokala och regionala syften för det egna naturumet	5
2. UTVÄRDERING AV MÅL FÖR VERKSAMHETSÅRET 2017	6
2.1. Årets mål	6
2.2. Utvärdering av årets mål	6
2.3. Målgrupper för det egna naturumet	9
3. UTVÄRDERING AV ANALYS AV RISKER/MÖJLIGHETER UNDER ÅRET	10
3.1. Utfall av nulägesbeskrivning	10
3.2. Utfall av förväntade möjligheter	10
3.3. Förväntade risker inför året	10
4. UTVÄRDERING AV NATURUMS VERKSAMHET	11
4.1. Övergripande planering för året	11
4.2. Teman	11
4.3. Programverksamhet	12
4.4. Tillfälliga utställningar	19
4.5. Kommunikationsinsatser	19
5. UTVÄRDERING AV PERSONAL	21
5.1. Utvärdering av personalinsats	21
6. UTVÄRDERING AV KOMPETENSUTVECKLING AV PERSONAL	22
6.1. Utvärdering av kompetensutveckling av personal	22
7. UTVÄRDERING AV FÖRNYELSE AV FAST UTSTÄLLNING	22
7.1. Utvärdering av årets förnyelse av fast utställning	23
7.2. Budget och finansiering för förnyelse av fast utställning	24
7.3. Förankring	24
8. UTVÄRDERING RENOVERING, FÖRÄNDRING AV FASTIGHET/LOKALER	24
8.1. Utvärdering av renovering, förändring av fastighet/lokaler	24
9. UTVÄRDERING AV ÖVRIGA INSATSER	25
9.1. Utvärdering av övriga insatser	25
10. UPPFÖLJNING	28
10.1. Besökarundersökningar	28
10.2. Naturums statistik	28
10.3. Tankelistning	29
11. EKONOMISK REDOVISNING FÖR NATURUM	FEL! BOKMÄRKET ÄR INTE DEFINIERAT.

Sammanfattning

År 2019 har präglats av firande och upplevelser. Tänk att det är 30 år sedan arbetet med Vattenriket startade i ett par enkla byggbaracker vid Helgeåns strand! Idag ett internationellt erkänt biosfärområde med naturum Vattenriket som visar vägen ut.

Årets tema i biosfärområdet har varit **Upplev Vattenriket**. Detta har fått genomslag både i det publika programmet, i våra läger och i övrig verksamhet.

Vi började upplevelsetemat redan under vintern med att influencern Hanna Olvenmark från **Portionen under tian** höll föredrag och hjälpt till att laga klimatsmarta pizzor utanför naturum. Våren fortsatte med uteäventyr, först **tranorna vid Pulken** där Tranvårdar med gott värdskap tog emot runt 10 000 besökare. Lika många tranor fanns på plats. Lite senare under våren var det dags att lansera programpunkten **Naturvägledaren flyttar ut**. Med olika tema och inriktning tog naturvägledarna emot besökare vid Vattenrikets besöksplatser. Vi slog ett slag för vandring genom upplägget **Två plus en blå**, där vi bland annat besökte en hemlig pärla (Åbjär) genom en norsk blåtur där målet är okänt.

Vattenrikets **nya Utflyktsguide** lanserades och Kristianstad stod värd för den stora nationella **Tankesmedjan för friluftsliv**.

Maj månad var **invigningarnas** månad då både **utemuseum Årummet** med Årumsspången och **Linnérundebron** invigdes.

Under sommarens första veckor lanserades naturums första **utflyktsryggsäck** på temat fåglar. I den finns allt man behöver för en lyckad fågeltur med familjen.

Vi genomförde två läger, ett **naturfilmsläger** och ett **biosfärläger** med barn i mellanstadieålder. Båda lägren var väldigt uppskattade.

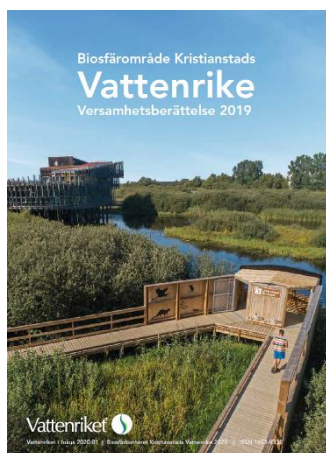
Så kom sommaren till naturum. Ett blandat typiskt svenskt sommarväder har gjort att många har sökt sig till naturum, inte minst besökare från andra länder. Årets upplägg med **dagliga programpunkter** har varit mycket uppskattat och i Naturvårdsverkets utvärdering fick vi svart på vitt att naturums besökare är mycket nöjda.

Under hösten firade Vattenriket 30 år och vi fortsatte att visa vägen ut. En ny fin fiskebrygga invigdes, vi hade uruppförande på Musik för klimatet och invigde en hösthörna inne på naturum.

Sammanfattningsvis fortsätter naturum både att vara en mycket viktig del i Destination Kristianstads utbud och i arbetet för en hållbarare värld!

Kristianstad 29/1 2020

Karin Magntorn

I verksamhetsberättelsen för Biosfärområde Kristianstads Vattenrike framgår hela bredden på arbetet i biosfärområdet.

Den finns på [Vattenriket hemsida](#).

Inledning

1. Syfte

Under den här punkten beskrivs hur syftet för naturum uppfylls (enligt de nationella riktlinjerna för naturum, rapport 6696).

Verksamheten vid naturum ska:

- *välkomna besökaren genom att vägleda om vad man kan se, uppleva och göra i området,*
- *inspirera besökaren till att uppleva och vistas i naturen, skapa nyfikenhet och bidra till förståelse och engagemang för natur och naturvård,*
- *fördjupa besökarens förståelse för naturområdet: förklara vad som hänt, händer och varför det sker,*
- *bidra till att öka besökarens kunskap om ett naturområdes naturvetenskapliga, natur-, kultur- och upplevelsemässiga värden samt hur människan använt sig av och påverkat naturen,*
- *motivera besökaren att använda naturområdet på ett sådant sätt att områdets naturvärden, kulturvärden och andra upplevelsemässiga värden bevaras långsiktigt,*
- *arbeta för att skola och annan undervisning ska besöka och använda naturum,*
- *ge information om hur tillgängligt området är, hur man tar sig dit och hur man hittar där,*
- *sprida kännedom om en trakts naturskyddade områden och andra besöksmål för friluftslivet.*

1.1. Lokala och regionala syften för det egna naturumet

Naturum Vattenriket är mötesplats och besökscenter i Biosfärområde Kristianstads Vattenrike, ett stort område med mycket höga och varierade naturvärden. I Vattenriket har vi 21 besöksplatser med fågeltorn, stigar och utemuseer. Naturum Vattenriket är kronan på verket med utställning, möteslokal och restaurang. Här berättar vi hur biosfärområdet fungerar och visar vägen ut i Vattenriket.

Syften för naturum Vattenriket är bl. a:

- Att bidra till att Biosfärområde Vattenriket uppfyller Unescos riktlinjer för Biosfärområden genom det svenska Biosfärprogrammet.
- Att vara en resurs i Kristianstads kommuns övergripande arbete med att vara en attraktiv kommun med en långsiktigt hållbar livsmiljö, t ex genom att uppfylla målen i kommunens styrkort om Friska ekosystem.
- Att vara den naturliga mötesplatsen i Biosfärområde Vattenriket.
- Att visa vägen ut i Vattenriket.
- Att bidra till delaktighet och engagemang för Vattenriket i bygden.
- Att vara en av Kristianstads stora attraktioner inom besöksnäringen samt bidra till att utveckla en hållbar turism i Vattenriket.

2. Utvärdering av mål för verksamhetsåret

Målen är markerade med grönt om vi helt uppfyllt målet under 2019, med gult om vi delvis uppfyllt målet och med rött om målet inte är uppfyllt.

2.1. Årets mål

För varje naturum är det viktigt att utifrån naturums syften ta fram och beskriva egna uppföljningsbara mål i verksamhetsplaneringen, prioritera bland dessa samt genomföra ett löpande utvärderingsarbete.

Naturum Vattenrikets mål för 2019 var i korthet:

1. Naturum skall vara en naturlig mötesplats och besökscenter för Biosfärområde Vattenriket.
2. Naturum skall ha ett rikt och varierat programutbud för alla åldrar och målgrupper.
3. Naturum skall visa vägen in i Vattenriket.
4. Naturum skall bidra till att öka engagemanget för Vattenriket i bygden.
5. Naturum skall erbjuda pedagogisk verksamhet för förskola/grundskola och gymnasium.
6. Naturum skall samarbeta med lärosäten på universitetsnivå.
7. Naturum skall hjälpa till att ta fram och sprida information om Vattenriket för olika målgrupper, via olika kanaler och med olika sätt att kommunicera.
8. Naturum skall bidra till att locka turister till Kristianstad med Vattenriket som attraktion samt bidra till att möten förläggs i Kristianstad med Vattenriket som bidragande anledning.

2.2. Utvärdering av årets mål

1. Naturum skall vara en naturlig mötesplats och besökscenter för Biosfärområde Vattenriket med följande konkreta mätbara mål:

Mål	Resultat	
Naturum har öppet fler än 300 dagar med fri entré.	Under 2019 har naturum haft 305 öppettid dagar.	
Naturum når fler än 100 000 besökare under 2019.	Under 2019 hade naturum 95 422 besökare	
Naturum verkar för att konferenser och möten som rör arbetet i biosfärområdet förläggs till naturum. Minst 10 större möten med anknytning till Vattenriket förläggs till naturum.	Ja, naturum var under året platsen för betydligt fler stora möten.	
Naturum erbjuder naturvägledning av hög kvalitet. Minst 80 grupper bokar naturvägledning på naturum under 2019.	Utöver skolklasser har 90 grupper bokat naturvägledning under året.	

2. Naturum skall ha ett rikt och varierat programutbud för alla åldrar och olika målgrupper med följande konkreta mätbara mål:

Mål	Resultat	
Naturum erbjuder ett varierat program utifrån årets huvudtema "Upplev Vattenriket". Minst 400 programpunkter erbjuds.	Under 2019 har naturum tillsammans med föreningar erbjudit 537 programpunkter.	
I naturums programråd ingår minst 5 externa parter.	Ja, fler än 5 externa parter medverkar	

3. Naturum skall visa vägen in i Vattenriket med följande konkreta mätbara mål:

Mål	Resultat	
Naturum har ett fortsatt fokus på att "få ut besökare från naturum" genom att förlägga programaktiviteter som Skogsbad, vandringar och cykelturer till besöksplatser i Vattenriket.	Ja. Vi har tillsammans med föreningarna genomfört 181 exkursioner.	
Naturum fortsätter utveckla naturvägledning som verktyg och kunskapsfält. Under 2019 fortsätter vi fokusera på det artrika Vattenriket och ekosystemtjänster.	Temat har blivit väl framlyft i naturums program och utställning t.ex. genom en ny utställning i hörsalen med ljudfiler.	
Under året invigs entréfunktion, spångad led med utemuseum samt nya Linnérundebron.	Alla tre objekten är invigda.	
Naturum är delaktig i produktion och marknadsföring av den nya utflyktsguiden till Vattenriket.	Utflyktsguiden är producerad och tryckt under våren.	

4. Naturum skall bidra till att öka delaktigheten och engagemanget för Vattenriket i bygden med följande konkreta mätbara mål:

Mål	Resultat	
Naturum fortsätter samarbetet med vänföreningen Vattenrikets vänner och andra lokala organisationer med intresse för Vattenrikets värden.	Ja, bland annat genom Tranvårdar samt Öppen borg på Lillö	
Naturum har ett fortsatt samarbete kring utbildning av Biosfärambassadörer. Minst 20 nya ambassadörer utbildas under 2019.	Ja, 20 nya biosfärambassadörer har utbildats under våren.	

5. Naturum skall erbjuda verksamhet för förskola/grundskola och gymnasium med följande konkreta mätbara mål:

Mål	Resultat	
Den pedagogiska verksamheten vid naturum omfattar minst 70 elevgrupper och 1400 elever.	Under 2019 har 94 skolklasser med 1909 elever omfattats av vår pedagogiska verksamhet.	
Naturum genomför ett naturfilmsläger för 12 barn och ett biosfärläger för 20 barn.	Ja, båda lägren är genomförda.	
Naturum lanserar nya pedagogiskt verktyg för att arbeta med ekosystemtjänster i praktiken.	De nya verktygen, bland annat Vattenrikeblomman, är producerade.	
Naturum fortsätter samarbetet med Vattenrikets ekologer. Minst två klasser får ta del av detta i våta eller torra miljöer.	Två klasser har deltagit	

6. Naturum skall samarbeta med lärosäten på universitetsnivå med följande konkreta mätbara mål:

Mål	Resultat	
Konferensen BIOSFÄR 2019 genomförs tillsammans med kollegor på Biosfärenheten.	Konferensen var fullsatt och genomfördes i november 2019.	
Naturum fortsätter sitt samarbete med Högskolan Kristianstad genom att ta emot lärarstudenter som gör del av sin utbildning på naturum.	Samarbetet med lärarstudenterna genomfördes under våren.	

7. Naturum skall hjälpa till att ta fram och sprida information om Vattenriket för olika målgrupper, via olika kanaler och sätt att kommunicera med följande konkreta mätbara mål:

Mål	Resultat	
Naturum är delaktigt i de informationssatsningar som genomförs från Biosfärenhetens sida under året. Under 2019 är det särskilt fokus på Upplev Vattenriket och den nya utflyktsguiden.	Utflyktsguiden är producerad.	
Naturum skall fortsätta förbättra utställningen i naturum. Under 2019 läggs fokus på en ny modul vi kallar Ring Vattenriket.	Arbetet är igång. Modulen invigs under 2020.	
Naturum fortsätter att använda facebook som kanal för informationsspridning i vårt dagliga arbete. Under året är målet att passera 4 000 följare på Fb, 1200 följare på Instagram och 500 nya bilder taggade med #vattenriket.	Facebook hade vid årsskiftet 4035 följare och Instagram 1220. #vattenriket till 5 700 taggade bilder, en ökning med över 1500 bilder.	

8. Naturum skall bidra till att locka turister till Kristianstad med Vattenriket som attraktion samt bidra till att möten förläggs i Kristianstad med Vattenriket som bidragande anledning med följande konkreta mätbara mål:

Mål	Resultat	
Naturum skall fortsätta arbeta aktivt med Google My Business och Tripadvisor som verktyg och erhålla ett nytt Certificate of Excellence för 2019.	Ett nytt Certificate of Excellence erhöles under våren. Naturum Vattenriket är fortfarande den högst rankade sevärdheten i Kristianstad på Tripadvisor.	
Naturum har nära kontakt med personal inom Kristianstads kommun som arbetar med turismutveckling för att planera gemensamma satsningar och aktiviteter. Minst en gemensam marknadsföringsinsats genomförs under året.	Ja, t ex kring Safaribåten.	
Naturum är en resurs i Kristianstad vid stora evenemang som förläggs till staden, som t ex Melodifestivalen. Målet är att minst fem större grupper som besöker Kristianstad utifrån ett annat evenemang även besöker naturum.	Ja, fler än 5 grupper som besöker Kristianstad för ett annat syfte har också besökt naturum.	

2.3. Målgrupper för det egna naturumet

Naturum Vattenriket skall vara en resurs för många olika målgrupper. Vi brukar använda mottot *"inte bara för Fjällrävenfolket"* för att spegla bredden som vi strävar efter. Alla målgrupper är lika viktiga för att bilda den helhet som naturum står för.

Vi har därmed en bred målgrupp som omfattar boende i Kristianstad med omnejd, skolklasser och barnfamiljer, turister och dagsbesökare, studiegrupper från myndigheter, företag och kommuner, högskole- och universitetsstudenter, bussbolag med större grupper samt utländska besökare i allt större omfattning.

Under 2019 har vi sett en stor ökning av antalet utländska turister. Inte bara i antal, utan också från nya regioner som USA, Medelhavsområdet och Asien.

En svagare krona och ett varmare klimat kan vara ett par förklaringar. Och kanske har Sverige och Vattenriket blivit mer etablerade turistmål utomlands t ex genom att Vattenriket med naturum lyfts fram i utländska reseguider.

3. Utvärdering av analys av risker/möjligheter under året

I verksamhetsplanen redovisades risker och möjligheter som kunde komma att påverka planeringen, analyser och omvärldsfaktorer samt hur ni förbereder er inför förändringar.

3.1. Utfall av nulägesbeskrivning

Nulägesbeskrivning stämmer med utfallet. Naturum med Café Årum har under 2019 fortsatt varit välbesökt. Förnyelsen av utställningen har fortsatt enligt plan och likaså de omfattande arbetena som är planerade för närområdet.

3.2. Utfall av förväntade möjligheter

Varje år bjuder på nya möjligheter. För 2019 såg vi framför oss att naturum ytterligare skulle utvecklas genom den nya spången med Utemuseum Årummet.

Särskilt sommaren överträffade våra förväntningar. Vi hade en stark ökning av utländska besökare, både i antal och länder. Spången till Utemuseum Årummet har varit ett fantastiskt tillskott för oss och vi har utnyttjat förutsättningarna väl både i programsatta turer och guidningar.

Vi hade också bland möjligheterna lyft fram ändrade öppettider. Även under 2019 har vi haft stängt samtliga måndagar utom under högsäsong. Detta har verkligen blivit en fullträff ur arbetsmiljöperspektiv.

Vi lyfte fram de omfattande arbetena som sker i naturums närområde. Positiva händelser, som spång och gömsle och plansäker korsning för Linnérundan har varit viktiga. Bland de omfattande arbetena händer ibland också saker som är mindre genomarbetade och förankrade. En ny mycket stor parkeringsyta stod plötsligt färdig, utan genomtänkt gestaltning eller finess.

3.3. Förväntade risker inför året

Vi beskrev under året risken med den saknade pusselbiten båttrafik i Vattenriket.

Möjligheten att kunna uppleva Vattenriket från vattnet har varit efterlängtat. Det är en viktig pusselbit i den lokala turismen och ligger rätt i tiden då naturturismen ökar. Roligt nog bjöd året på en lösning på detta! Efter två års uppehåll blev det nämligen återigen möjligt att njuta av Vattenriket från guidade turer på vattnet. Stora Safaribåten kom tillbaka till Vattenriket! Nye ägaren Anders Elmfors körde sina första turer i mitten av augusti.

Ytterligare en risk som beskrev är vad som kommer att hända när Tivolibadet flyttar. Den arkitektoniska siktlinjen och koppling mellan stad och våtmark var ett krav i programskrivningen inför naturum och är hotad genom en exploatering av tomten med en hög byggnad.

4. Utvärdering av naturums verksamhet

4.1. Övergripande planering för året

Naturums öppettider har följt de angivna i verksamhetsplanen. Antalet öppettider har varit 305 och bemanningstimmarna 1765.

MÅNAD	DAGAR	TIDER
Januari*	Tisdag-söndag	11-16
Februari		
Mars		
April	Tisdag-söndag	11-17
Maj		
Juni**	Måndag-söndag	10-17
Juli		
Augusti		
September	Tisdag-söndag	11-17
Oktober	Tisdag-söndag	11-16
November		
December***		

* Stängt 1 januari, samt alla vardagar vecka 2-4 i januari.

**Stängt 21-22 juni.

***Stängt 23, 24, 25 och 31 december.

Utöver detta är har naturum varit öppet under förmiddagar mellan kl. 8.00 och 11.00 för bokade skolklasser och gäster i hörsalen.

4.2. Teman

Naturum Vattenriket bygger programverksamheten på teman som skall spegla såväl arbetet i Biosfärområdet som årstiderna i Vattenriket. Under 2019 har det varit *Upplev Vattenriket* som stått i fokus både i programpunkter och i våra läger.

Vinter i Vattenriket	1/1- 1/3
Tranor i Vattenriket	1/3-12/4
Vår i Vattenriket	13/4-16/6
Sommar i Vattenriket	17/6-19/8
Höst i Vattenriket	20/8-31/10
Forskarveckor	1/11-30/11
Jul på naturum	1/12-31/12

4.3. Programverksamhet

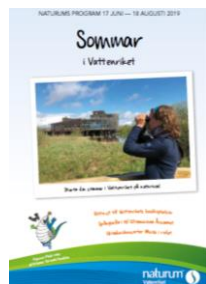
Naturums program under 2019 omfattade över 530 aktiviteter. Som vanligt var det ett program med ett brett utbud som lockade många både att komma till naturum och hänga med oss ut i Vattenriket.

Runt 15 000 personer deltog i allt ifrån skrotworkshop med Niklas Fännick till transkådning vid Pulken.

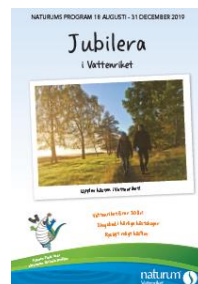
Naturum producerade under 2019 tre programblad i en upplaga om totalt ca 15 000 exemplar.

Vårprogram

Sommarprogram

Höstprogram

Informationen om programpunkterna sprids dessutom via hemsida, blogg, nyhetsmail och sociala medier samt till tidningar och stadens evenemangskalender. Under året fick vi extra draghjälp genom många och stora annonser vi fick publicerade genom kommunens avtal med Kristianstadsbladet.

Några minnesvärda programaktiviteter 2019**Pizzor som är bra för planeten**

Under februarilovet kom Hanna Olvenmark från bloggen och instagramkontot Portionen under tian för att hålla föredrag och laga utomhusmat. Vi höll eldarna varma, och besökarna fick hjälp att grädda sina pizzor, bra för både planeten och plånboken.

Skrotdjur

Hörsalen fylldes till sista plats av kreativa små och stora när Niklas och Jessica Fännick kom. Med sig hade de lådor av skrot, som blev till skatter och nya skapelser. Vilken uppfinningsrikedom!

Transkådning vid Pulken

Årets transäsong bjöd både på rekord i antal tranor och besökare. I slutet av mars passerades 10 000 tranor på matningen vid Pulken och under de tre intensiva veckorna besöktes Pulken av 15 000 besökare. Vilken folkfest!

Naturvägledaren flyttar ut

Årets tema Upplev Vattenriket gav oss idén till en ny programpunkt som vi kallade Naturvägledaren flyttar ut. Vid några av våra besöksplatser i Vattenriket bjöd vi på olika aktiviteter som akvarellmålning, skogsbad, håvning, snorkling, fiske, cykelturer och kunskap om naturen som skaffereri och apotek. Uppskattade turer allihop!

Invigning Utemuseum Årummet

Spång och gömsle fanns med i planerna redan när naturum skulle byggas, men vägen från idé till verklighet har varit både lång och svår. Men så till slut blev det byggt! Ett nytt fint utemuseum, Vattenrikets sjunde, finns nu på plats i naturums närområde till glädje för alla besökare.

Två plus en blå

Under våren fortsatte vi visa vägen ut i Vattenriket med vandringar. Vi lånade den norska traditionen att gå på blåtur - en tur "ut i det blå" till en hemlig plats och konceptet blev tre turer: Två plus en blå. Vandringen till en hemlig pärla bar till Åbjär.

Invigning av Linnérundebron

På självaste stadens födelsedag och Biologiska mångfaldens dag invigdes den nya Linnérundebron av tjänstemän, politiker och initiativtagaren Evert från Fågelklubben. Med gemensamma krafter knöt de en symbolisk rosett med ett orange band för staden och ett blått för den vattenrika naturen. Den nya bron ger alla som vandrar Linnérundan ett trafiksäkert sätt att passera Härlövsängaleden.

Spångsafari

Den nya spången som blev invigd under maj månad hamnade i naturums program hela sommaren. Varje måndag och fredag tog naturvägledaren på sig safarihatten och bjöd besökarna med på en tur ut i vass- och videdjungeln, genom sävsparvens och kungsfiskarens rike. Det blev snabbt en populär aktivitet!

Möt naturen

Under sommaren hade naturum dagliga aktiviteter. På onsdagarna kunde man bekanta sig med småkryp, blommor eller kanske skelettdelar tillsammans med naturvägledarna som dukade fram fascinerande saker utanför naturums entré.

Vattenrikeqigong

Ännu en sommar med qigong varje torsdagsmorgon med möjlighet att köpa en god qigong-frukost på Café Årum efter passet. Mjuka rörelser och fantastisk vy, helt enkelt den bästa starten på dagen tycker många besökare.

Skogsbad

I Japan kallas det Shirin-yoku. Det kom med i svenska nyordslistan år 2017 men för oss i Vattenriket är det femte året som vi genomför detta härliga sätt att uppleva naturens lugnande verkan. Vi har haft skogsbad i Vattenrikets skogar under våren, sommaren och hösten- och också under den stora Tankesmedjan för friluftslivet som genomfördes i april.

Vattenriket 30 år

Med tårta, musik och tillbakablickar firade vi Vattenrikets 30-åriga verksamhet den 1 september i redet vid naturum. Den regngråa himlen till trots slöt folk från bygden upp och tog del av berättelser om arbetet som förändrat attityden till våtmarkerna från vattensjukt till ett vattenrikt, internationellt erkänt biosfärområde. Svenska Unescorådets ordförande Lena Sommestad som även var med och invigde biosfärområdet 2005 var en av dagens talare. Många berättade om en stolthet över Vattenriket och hållbarhetsarbetet här. Det blev ett glädjerikt och lyckat jubileum! Under året har vi även firat med tillbakablickar i sociala medier, olika föredrag och guidade turer.

Musik för klimatet

I september hölls uruppförandet av "Musik för klimatet" på naturum Vattenriket som en del i den årliga "Framtidsveckan". Med konserten ville hållbarhetsforskaren Sara Brogaard från Lunds universitets (LUCSUS) göra vetenskapliga fakta och scenarion greppbara för en bred publik tillsammans med kompositör Claus Sörensen som skrivit musiken. Den framfördes av XL Big Band till glädje för publiken i en fullsatt hörsal.

Invigning av ny fiskebrygga

Som en del i att göra vattnet utmed Helgeån tillgänglig för fler har en ny fiskebrygga byggts vid Vattenrikets besöksplats Kanalhuset med hjälp av LONA-medel. Tillsammans med elever från Furuboda folkhögskola och ordföranden i Nedre Helgås fiskevårdsområde invigde kommunalråd Pierre Månsson fiskebryggan i september. Efter att ha firat med god fika blev lyckan stor när det nappade på kroken hos de barn och ungdomar

	som provade fiskelyckan från den nya bryggan!
Höstlov med magisk sagoskog 	Under höstlovet passade hundratals barn och vuxna på att förundras och leta djur med UV-ficklampor i en magisk sagoskog i naturums hörsal. Den fantastiska är virkat av UV-garn av studiecirkeln IUVlyStuff från Studieförbundet. Våra naturpedagoger tog också med besökarna på safari bland skogens djur och deras läten i aktiviteten "Ett skri i mörkret". Utomhus bjöd vi som vanligt på hopp och lek i vår Biosfärolympiad och Utekul vid brasan med kluriga uppdrag. Inne kunde barnen också tillverka lövspöken, handspindlar och vika fladdermöss.
Bland skallar och knotor 	I en ny aktivitet gav vi besökarna möjlighet att beundra fiskskelett, hjorthorn, vassa tänder, kranier och benknotor från vår skelettsamling. Stora och små fick fundera över varför grävlingen har en hajfena på huvudet, kika närmare på uggleklor, testa att plocka mat med olika sorters näbbar i vår "näbb-buffé" och bekanta sig närmare med en äkta fårska!

Stjärnförsöket

Foto: Kennet Ruona

Vad är ljusföroreningar och hur påverkar bristen på nattljus människor och djur? Det frågade Forskarfredag i årets massexperiment där unga som gamla bjöds in att hjälpa till att räkna stjärnor. Vetenskaplig ledare för projektet var Urban Eriksson på Lunds universitet som kom till naturum och berättade om hur vi alla kunde bli medforskare. De som ville fick bygga ett stjärnförsöksrör av en hushållsrulle att använda vid stjärnräkning på egen hand hemma.

Hönshjärna, magnetkompass och delat föräldraskap

Vad är egentligen en fågel? Naturfotograf Magnus Ullman lockade många åhörare när han kom till naturum i november och berättade om fåglars spännande liv till bilder från sin nyaste bok "Hönshjärna, magnetkompass och delat föräldraskap".

Biosfär 2019

Naturen som källa till återhämtning, global och lokal natur i förändring, koll på ekosystemtjänster med Vattenrikeblomman och 30 år som fotograf i Vattenriket. Det var några av ämnena under årets tioårsjubilerande Biosfär, den populära konferensen där nya forskarrön med anknytning till biosfärområdet presenteras.

Hållbara vaxdukar på Black Friday

Som en motaktion till köphysterin under Black Friday erbjöd naturum en favorit i repris. Till självkostnadspris fick våra besökare återigen möjlighet att tillverka egna, återanvändbara vaxdukar av återvunnen textil och ekologisk bivax. I år erbjöds aktiviteten både fredag, lördag och söndag. Bra julklappar både till sig själv, nära och kära och miljön!

4.4. Tillfälliga utställningar

Som planerat kom en ny årsutställning på temat Upplev Vattenriket på plats på baksidan av barnhörnan. Under hösten förvandlades myshörnan till en färgsprakande höstskog full av svampar och löv och svamphattar i återbruk. Här kunde besökarna prova en hatt och bli herr kantarell eller bror flugsvamp.

Årsutställning Upplev Vattenriket

Hösthörna med svampfokus

4.5. Kommunikationsinsatser

Vi har fortsatt att arbeta med ett brett perspektiv på kommunikationsinsatser under 2019 tillsammans med kollegor inom Biosfärenheten. Kommunikationen spänner från "mun-mot-mun-information" som föredrag och utbildning av ambassadörer via analog media som trycksaker till digital media som filmer, ljudfiler och sociala medier som hemsida, facebook och instagram.

Vi har fått stort genomslag för våra kommunikationsinsatser både mätt i antal tidningsartiklar, antal besök på hemsidan, antal gillare på Facebook och i antal utbildade biosfärambassadörer.

Vi har synts och hörts väl i media, både i fackpress, rikspress och lokalpress, riksradio och lokalradio. Vårt samarbete med lokaltidningen Kristianstadsbladet har fortsatt generera många stora annonser.

En marknadsföringskanal som blivit allt viktigare och tydligare under året är TripAdvisor. Många besökare hittar till naturum just via TripAdvisor. Den som söker på TripAdvisor efter "naturupplevelser i Skåne" hittar naturum Vattenriket på första plats. Likaså den som söker efter besöksmål i Kristianstad. Även under 2019 fick naturum utmärkelsen **Certificate of Excellence**. Under 2019 har elva av Vattenrikets besöksplatser också lagts upp på Tripadvisor under vår användare.

I vår kommunikationsplan beskrev vi 9 aktiviteter för året. Dessa beskrivs utförligare på andra platser i verksamhetsberättelsen. En kort genomgång med status för aktiviteterna följer här:

Naturums utställning - BIOSFÄR modul

Syfte	I naturums utställning finns en modul som presenterar de viktigaste händelserna i biosfärområdet under året som gått. Årligen kompletteras den med förra årets händelser.
Lägesbeskrivning	Modulen Biosfär stod färdig innan sommaren.

Naturums utställning – Forsakar

Syfte	Ytan med småkryp vid Forsakar görs helt om med ny akvarell av danska konstnären Peter Nielsen och ny mer funktionell text.
Lägesbeskrivning	Modulen Forsakar stod färdig innan sommaren.

Naturums utställning - Alla tiders vatten på engelska

Syfte	Under 2018 kom en ny touchmodul med information om vattendrag och vattenstånd. Den kommer under 2019 att kompletteras med engelsk text.
Lägesbeskrivning	Engelsk text och programmering är klart och kommer att installeras inom kort.

Naturums utställning - Ring Vattenriket

Syfte	Det största projektet i utställningen under 2019 är att ta fram en ny modul vi kallar Ring Vattenriket. Som vi tror och tänker nu kommer det att bli en gammaldags telefon i vår läshörna där man kan "ringa" olika personer eller arter för att få höra en ljudfil med deras berättelse om Vattenriket. Denna modul är ett led i årets tema Upplev Vattenriket.
Lägesbeskrivning	Vi erhöll medel i slutet av året och kunde gå vidare med projektet som kommer att invigas under 2020.

Naturums program

Syfte	Naturums program kommer under 2019 ut i tre versioner, ett vårprogram, ett sommarprogram och ett höstprogram. Programbladen trycks i en sammanlagd upplaga av 15 000 ex. Naturums program är därmed en av våra största och viktigaste kommunikationskanaler från naturum.
-------	---

Lägesbeskrivning	Tre program för naturum med sammanlagt 530 programpunkter är producerade.
------------------	---

Större evenemang i naturums program

Syfte	Under 2019 kommer över 400 programpunkter att finnas i naturums program. Till flera av aktiviteterna väntas många besökare och dessa aktiviteter kräver oftast såväl mer genomgripande planering som marknadsföring i form av annonser, facebookinlägg mm.
Lägesbeskrivning	Minst 5 000 besökare till dessa större programpunkter.

Övriga projekt- ekosystemtjänstverktyg

Syfte	Vi lanserar våra tre nya pedagogiska verktyg för att jobba med ekosystemtjänster: Vattenrikeblomman, äppelsagan och pollineringsleken.
Lägesbeskrivning	Arbetet har fortsatt enligt plan med flera gymnasieklaser och med marknadsföring.

Övriga projekt - nya bokningsbara aktiviteter ska tas fram och lanseras

Syfte	Naturum erbjuder en hel rad av bokningsbara aktiviteter för besökande grupper. Under 2019 kompletterar vi utbudet med tre nya bokningsbara aktiviteter: Föredragen "Upplev Vattenriket" och "Gåsprat" samt aktiviteten "Måla natur".
Lägesbeskrivning	Vi hann inte färdigställa de nya föredragen.

Övriga projekt - produktion av utflyktsguide, översyn av utställningskatalog

Syfte	Under 2019 tas den uppdaterade Utflyktsguiden till Vattenrikets besöksmål till produktion. Boken lanseras under 2019. Under 2019 på hösten börjar arbetet med att se över naturums utställningskatalog.
Lägesbeskrivning	Utflyktsguiden är producerad och lanserad. Arbetet med att se över naturums utställningskatalog är inlett.

5. Utvärdering av personal

5.1. Utvärdering av personalinsats

Under året har vi haft personal som varit sjukskriven längre perioder och har turligt nog kunnat täcka upp detta med en ny visstidsanställning så att kvaliteten kunnat vara oförändrad.

Öppettider, besök och bemanning					
Månad	Antal besök	Antal öppettimmar	Antal öppettdagar	Antal bemanningsdagar	Antal bemanningstimmar
Januari	3957	70	14	142	1127
Februari	5794	120	24	138	1081
Mars	6823	135	27	141	1104
April	7868	150	25	134	1046
Maj	9861	156	26	159	1198
Juni	11064	169	26	152	1166
Juli	17046	217	31	155	1260
Augusti	13638	217	31	132	967
September	7085	156	26	143	1122
Oktober	5043	130	26	175	1376
November	3832	130	26	146	1152
December	3411	115	23	141	1144
Summa	95422	1765	305	1758	13743

6. Utvärdering av kompetensutveckling av personal

Under denna punkt sammanfattas och utvärderas kompetensutvecklingen för naturums personal. Om planerade åtgärder inte genomförts, beskriv orsaken.

6.1. Utvärdering av kompetensutveckling av personal

- Januari: Planeringsdag naturumpersonal, besök på Absolut Home
- Januari: Planeringsdag naturumpersonal, evighetsburkar
- Februari: Planeringsdag naturumpersonal, qigong, HLR
- Mars: Fältdag med biosfärkollegor till Vramsån och Pulken
- April: Euromab träff i Dublin
- April: Fältdag med biosfärkollegor till Håslövs ängar
- Maj: Fältdag med biosfärkollegor till Balsberget
- Maj: Utbildning Evolution
- Juni: Fältdag med biosfärkollegor till nyanlagd våtmark samt strandängar
- Oktober: Studieresa till Vadehavscentret i Danmark
- Oktober: Verksamhetsplanering heldag
- Oktober: Fältdag med biosfärkollegor till nyanlagda våtmarker vid Helge å
- November: Naturummöte och inspirationsdag på Naturhistoriska riksmuseet
- December: Fältdag med biosfärkollegor i skog och vid hav

7.Utvärdering av förnyelse av fast utställning

7.1. Utvärdering av årets förnyelse av fast utställning

De förbättringar vi har genomfört i den fasta utställningen under 2019 är följande.

Digitala fåglar

På naturum finns en touchskärm med möjlighet att se film och höra ljud från 24 fåglar i naturums närområde. I januari kom en rad nya fågelfilmer på plats i den omtyckta modulen.

Den stora malen

Vår favoritsak om man frågar barnen- den stora malen- hade blivit rejält skev i kroppen efter alla kramar och lek. Den fick åka till systugan för att få ny stoppning under januari när vi har stängt för besökare.

Strömmande vatten, modulen Forsakar

Ytan vid vårt strömmande vatten med levande kryp i behövde bytas och under våren kom akvarellen från Peter Nielsen på plats.

Den visar på ett fantastiskt fint sätt de olika djuren som vi har i vattnet. Ett fint tillskott både till naturvägledarna när vi visar djuren i vattnet och berättar om småkrypen och för stora och små som varit med på hävning och vill titta närmare på djuren.

Touchskärm Biosfär och text biosfärområden Som vanligt är touchskärmen med de tio viktigaste händelserna för året som gick uppdaterad. Glädjande nog fick Sverige också två nya biosfärområden i juni så även vår informationsskylt fick bytas ut.	Ett globalt perspektiv Biosfären är jordens levande skal. En några kilometer tunn hinna av mark, vatten och luft. Biosfärområden är modellområden för hållbar utveckling. Det är FN-organet Unesco som utser dem. I hela världen finns 700 biosfärområden. 200 ligger i Europa och sju i Sverige. Ett av dem är Vattenriket.
--	---

7.2. Budget och finansiering för förnyelse av fast utställning

I budget har vi haft 185 000 till naturums utställning. De personella resurserna som lagts ner har till största del varit insatser från naturinformatör, utställningstekniker och naturumföreståndare och omfattar minst 200 timmar.

7.3. Förankring

Nya förslag till utställningsdelar har tagits fram tillsammans med naturums medarbetare och biosfärkontorets infogrupp.

8. Utvärdering renovering, förändring av fastighet/lokaler

8.1. Utvärdering av renovering, förändring av fastighet/lokaler

Inga större utvändiga insatser har gjorts under 2019.

9. Utvärdering av övriga insatser

9.1. Utvärdering av övriga insatser

Här följer några av de viktigare satsningarna vi har genomfört under 2019

Konstprojekt

I januari var det vernissage på Caroline Mårtenssons konstverk Living fossil. Konstverken utgörs av granitblock blästrat med en art från Vattenriket. En av stenarna står vid naturum, en annan vid Hammarsjön och ytterligare en vid Hammarslundsvallen.

Pulken

Vid besöksplats Pulken samlas under våren tiotusentals besökare och tranor. Det är ett omfattande arbete att få allt att fungera vid Pulken. Biosfärkontoret samordnar arbetet där bland annat Tekniska förvaltningen, Länsstyrelsen och naturum är delaktiga. Naturums roll vid Pulken handlar dels om Tranvårdarna, dels om webbkameran på tranorna.

Under tre säsonger har vi haft Tranvårdar på plats vid Pulken. Årets säsong startade med Trandagen 25/3 och varade fram till helgen 6-7 april. Under sina bemanningspass hjälpte tranvårdarna över 10 000 besökare.

Webbkameran vid Pulken fungerade perfekt under hela säsongen och hade över 80 000 sidvisningar.

Rosenbergspriset

Under april fick vi reda på att Stiftelsen Erik Rosenbergs Naturvårdsfond valt att dela ut årets Rosenbergpris till Vattenriket.

Förutom äran fick vi ta emot 30 000 kronor, som skall användas till en studieresa till Örebro för att ta del av deras framgångsrika arbete.

Motivering: "Ett visionärt och långsiktigt arbete med bevarande, utveckling och möjligheten att ta del av unika naturvärden i Kristianstads vattenrike."

Tankesmedja för Friluftslivet

Den 16-17 maj höll Naturvårdsverket Tankesmedja för friluftsliv i Kristianstad. Över 300 personer från hela landet samlades för att utbyta erfarenheter med årets tema "Det hållbara friluftslivet".

Årets tankesmedja tog upp friluftslivets bidrag till ett hållbart samhälle vad gäller ekonomi, hälsa, resor, konsumtion, jämlikhet, jämställdhet och hållbart nyttjande av naturen. I ett fullspäckt program med workshops och utflykter fick deltagarna höra om verksamheten i Vattenriket och tillfälle att besöka många av våra besöksplatser. Morgonpigga följde med på med morgonjogg längs Linnérundan, fågelskådning vid Håslövs ängar och qigong på naturums takterrass. Fulla programpunkter tog deltagarna på utflykt till Ekenabben med temat Må bra i naturen, till Hercules med temat kanalisera besökare. Andra valde stadsnära paddling ut på Helge å eller att vandra Linnérundan – som ska bli en del av Skåneleden i Vattenriket.

Fågelryggsäckar

Under våren lanserade naturum de första utflyktsryggsäckarna, med tema fåglar. I ryggsäcken som man får låna gratis på naturum finns allt man behöver för en spännande fågelutflykt med familjen.

Naturfilmsläger

I juni ordnade vi tillsammans med Safari Sverige ett naturfilmsläger i Vattenriket. Tio ungdomar i högstadieålder fick skapa korta naturfilmer tillsammans med ett gäng feriearbetare från gymnasiet och instruktörerna från Safari Sverige. De unga naturfilmarna skapade kortfilmer om fjärilar, blåeld, bihotell och om biosfärområde Vattenriket med naturum.

Biosfärläger

Årets biosfärläger hade temat Upplev Vattenriket. Ett glatt gäng bestående av tjugo 10-12 åringar fick under fem dagar utforska det härliga Vattenriket och träffa människorna som bor och verkar i området. Det blev närkontakt med kor och strandängsbönder, konstnärer och vattenkryp, bin och biodlare, roddbåtar och sandstränder. En riktigt härlig start på sommarlovet!

Invigning av fiskebrygga

Glädjen var stor när en fisk nappade. Ungdomar från Furuboda folkhögskola provade på att fiska vid invigningen av den nya fiskebryggan vid Kanalhuset. Bryggan är byggd med medel från LONA, lokala naturvårdssatsningar från Naturvårdsverket, som Vattenrikets biosfärkontor sökt för att göra det enklare för fler att fiska i Helgeån.

10. Uppföljning

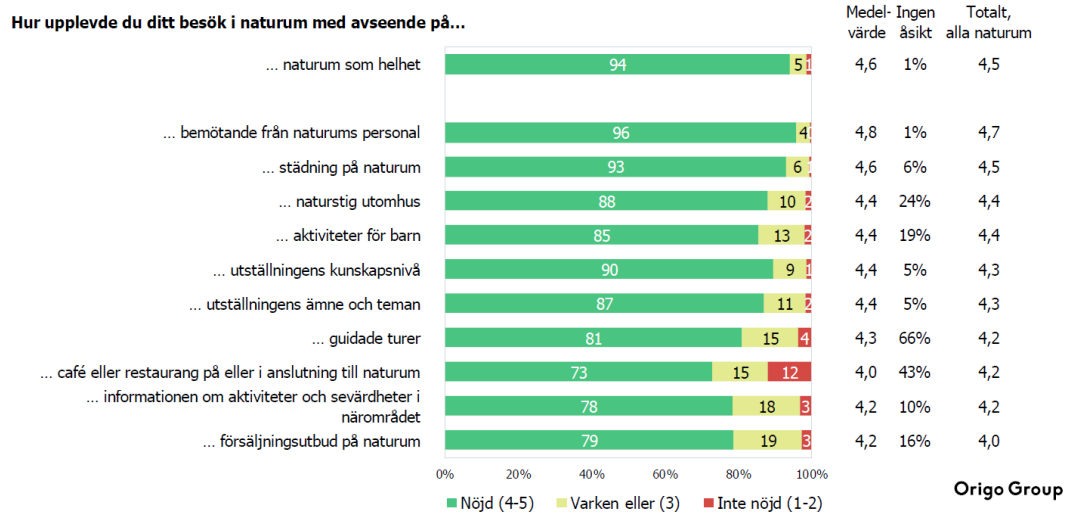
Punkt 10 beskriver hur verksamheten har följts upp.

10.1. Besökarundersökningar

Under sommaren genomfördes Naturvårdsverkets besökarundersökning. Vi samlade in 324 svar. Hela 95 procent av naturum Vattenrikets besökare är nöjda med besöket.

Undersökningen visade att naturums besökare är mycket nöjda med naturum som helhet, med allt från bemötande från naturums personal till utställningens tema och kunskapsnivå.

Hur besöket upplevs Attityder

17

10.2. Naturums statistik

Naturums statistik har rapporterats varje månad under 2019.

10.3. Tankelistning

Under året har vi genomfört tankelistning tillsammans med Högskolan Kristianstad för att utvärdera vårt pedagogiska verktyg för att jobba med ekosystemtjänster, Vattenrikeblomman.

Naturpedagogen har genomfört undervisning med Vattenrikeblomman med gymnasieklasser. Efter genomförd undervisning har de skriftligen fått svara på frågan:

"Vi på Naturum gör en liten undersökning. Du har haft en lektion i Björket. Vi skulle vilja veta vad du lärt dig och vilken betydelse det har för dig. Det finns inget rätt eller fel. Vi är bara intresserade av dina tankar."

Enkätsvaren har vi tillsammans med Högskolans forskare försökt kategorisera enligt ZoT chart. Resultaten visar glädjande att sättet att arbeta med ekosystemtjänster genom Vattenrikeblomman fungerar bra!

"Jag har lärt mig mycket om hur djur, växter och andra organismer samspelar sig och är beroende av varandra i ett ekosystem. Jag förstår mer bakgrunden till det hela, det är inte bara ett träd som vi ser utan det är mycket mer komplicerat än det. Jag tycker att detta vi gjorde var mycket lärorikt och har definitivt ökat mina kunskaper inom biologi. Det är mycket enklare att hänga med och förstå på sådana aktiviteter än på en vanlig teorilektion, jag skulle gärna kunna göra detta igen."

10.4. Övrigt

11. Ekonomisk redovisning för naturum

	Totalt		
	Summa kostnader	10 783	
	Summa intäkter	10 783	
	Kostnader (brutto)	Intäkter (brutto)	
Övergripande arbete naturum (t.ex. intäkter från uthyrning, huvudmannens arbetstid)	350	350	
	Kostnader (brutto)	Intäkter (brutto)	
Drift och underhåll av kommunal fastighet	5704	5704	
Summa	5704	5704	
Friluftsliv och information			
	Kostnader (brutto)	Intäkter (brutto)	
Information t.ex. kostnader/arbetstid med tillfälliga utställningar, skyltar, tryckmaterial, intäkt från försäljning	300	300	
Summa information	300	300	
	Kostnader (brutto)	Intäkter (brutto)	
Naturvägledning bemannad naturvägledning, ej egen personal utan inköp av externa tjänster t.ex. inhyrd guide	248	248	
Naturvägledning personalkostnader	4181	4181	
Summa naturvägledning	4429	4429	
Summa friluftsliv och information	4729	4729	
Uppföljning			
	Kostnader (brutto)	Intäkter (brutto)	
Uppföljning friluftsliv och information (t.ex. besökarundersökning, extern konsult för analys etc.)	0	0	